

Beter één vogel in de hand . . .

Na het symposium over 'Ambachtelijk Werken *met Wilde Vogels*', dat in april 2006 in Utrecht gehouden werd, is systematisch beschreven hoe wilsterflappers en andere vogelvangsters vroeger te werk gingen. Maar dit boek gaat verder dan de cultuurhistorische belangstelling, de waarde van het vangen van vogels is van grote betekenis voor de natuurbescherming en voor wetenschappelijk onderzoek.

Boekbespreking Paul Keuning

Van boeken lezen word je wijzer, dat geldt zeker voor dit uitgebreide overzicht over de vogelvangst. In de eerste plaats leerde ik dat je niet op je eerste indruk af moet gaan, want eerlijk gezegd doet de omslag wat oubollig aan.

Maar de schrijvers hebben onder redactie van J.T. Lumeij, D.A. Jonkers en J.J.H.G.D. Karelse meer gedaan dan alleen een historisch overzicht maken van de diverse vangstmethoden. Het eigentijdse perspectief zorgt ervoor dat je met dit boek op schoot veel te weten komt over biologisch onderzoek en de wettelijke mogelijkheden om deze vormen van vogelbescherming voort te laten bestaan. Nieuw voor mij was de manier waarop Haviken en Slechtvalken met intensieve 'training' voorbereid worden op hun taak. In het hoofdstuk over de Valkerij lees je dat de valkenier zelf ook een opleiding van jaren

achter de rug heeft met stages en een pittig examen, voordat hij zijn vogels mag inzetten. De Havik wordt onder andere gebruikt om vliegvelden en voetbalstadions vrij te houden van ongewenst fladderend wild. Wat een groot verschil is er tussen een valkenier en iemand die commerciële roofvogelshows houdt. Het woord ganzenflappen komt natuurlijk van het slagnet dat plotseling over de gelokte wilde ganzen heen flapt. Al in de 15^e eeuw werden ganzen zo gevangen om in de winter het hoofd boven water te kunnen houden. Aan deze vangstmethode is in al die eeuwen in principe niet veel veranderd. Alleen het doel waarvoor is bijgesteld: nu wordt er grensoverschrijdend wetenschappelijk onderzoek gedaan.

Wilsterflappen

Waarom wordt juist de Goudplevier van oudsher gevangen en niet de Kievit of de Zilverplevier? Dat wordt in dit hoofdstuk niet duidelijk. Wel dat deze vooral Friese volkssport veel kunde en behendigheid vraagt. Plevieren brachten veel geld in het laatje; ze waren een delicatessen in dure restaurants. De uit biologisch onderzoek verkregen gegevens hebben de afgelopen vijftig jaar al tot tientallen nieuwe inzichten geleid. Dit was niet mogelijk geweest zonder de Goudplevieren echt in handen te hebben. Dank aan de Friezen die er weer en wind op uit trekken.

De Vinkenbaan

Vandaag stond in de krant dat een Groene Bijeneter gesignaleerd was op de vinkenbaan bij Castricum. Door het vangen van vele vogelsoorten en door het ringen weten we meer over verspreiding en het trekgedrag. Die gegevens komen weer ten goede aan de vogel- en natuurbescherming.

Kievitseieren zoeken

Deze al eeuwen bestaande praktijk is de laatste tijd in opspraak geraakt. Nieuwe wetgeving

staat het nog maar onder beperkte voorwaarden alleen in Friesland toe. De samenstellers van dit boek nemen duidelijk stelling in door te stellen dat het zoeken van kievitseieren in veel gevallen voorwaarde is voor het wekken van belangstelling voor de natuur. Daadwerkelijk meehelpen aan weidevogelbeheer gebeurt in Friesland tien keer zo veel als in de andere provincies.

Kievit, juveniel

Foto: Bert Roelofs

De vraag blijft of in een neergaande trend van het aantal weidevogels deze ingreep in het nestsucces voort moet blijven bestaan.

De aantrekkingskracht van de leeuwerikenspiegel.

Raar maar waar: een draaiend, spiegeland stukje hout zorgt er voor dat leeuweriken uit de lucht lijken te vallen op weg naar de spiegel. Met een slagnet in de buurt heb je de leeuweriken zo te pakken. Klaar voor consumptie (vroeger) of onderzoek (nu).

Houtsnippenvangst

Het net op de omslag van het boek is bedoeld voor de vangst van Houtsnippen. Deze zogenaamde laatflouw kan de jager over de snip laten vallen op het moment dat deze het net in vliegt. Alleen in Gaasterland wordt deze vangstechniek nog toegepast.

Kwartelvangst

In de hoge begroeiing zet de vanger een steeknet rechtop. Maar ook met een dun net dat over de plek waar het kwartelgeluid vandaan komt kan de vanger succes hebben. Die laatste manier heet vangen met de spreij. De kennis om effectief Kwartels te vangen is nog maar bij enkele Brabantse families aanwezig. Jammer toch wanneer een eeuwenoude traditie zomaar zou uitsterven.

Eendenkooi en kooibedrijf

In de Flora- en faunawet is dit naast het

inzetten van jachtvogels een toegestaan middel om vogels tijdelijk in handen te krijgen. Daarom zijn er in Nederland nog 118 eendenkooien in gebruik. Heel boeiend om van nabij mee te maken in een voor bezoek toegankelijke kooi. Beperkende factor is wel de opleidingscapaciteit om kooiker te mogen worden en ook de geringe vergoeding voor de gevangen eenden.

Spreekwoorden en gezegden

Veel metaforen hebben betrekking op verleiding en bedrog. Met de vele uitdrukkingen uit de valkerij en de vogelvangst in het algemeen slaan de samenstellers een goede slag. Maar dit hoofdstuk gaat verder dan alleen de etymologische verklaringen. De omgang van mens en natuur door de eeuwen heen komt goed tot uiting in de zegswijzen. Wat te denken van 'Iets de kop indrukken?' Zangvogeltjes werden gedood door met de duim hun kopje in te drukken.

De mens-vogelrelatie kende vanaf de middeleeuwen twee gezichten. Zangvogels vlogen in de huizen van de gewone man vrij rond. De leeuwerik werd gewaardeerd om zijn zang, maar 'in de herfst moet ik het hebben van uw vlees'. Toch gaan de oudst bewaard gebleven versregels uit ons cultuurgebied over het feit dat alle vogels al begonnen zijn met het bouwen van hun nestje, waarom jij en ik dan nog niet? Een liefdesversje uit het jaar 1100: *'Hebban olla vogala nestas hagunnan hinase ic andu thu'*.

Met interesse heb ik gelezen over de symbolische betekenis die aan vogels toegekend werd. Raven, Kraaien en Eksters, maar ook uilen werden geassocieerd met heksen en duivels. Als een Ooievaar of een zwaluw jouw huis had uitgekozen om te nestelen, dan bracht dat geluk. En de IJsvogel was standvastig temidden van de woelige baren.

Ook al kijken we in ons technologische tijdperk van wat zakelijker tegen de natuur en de vogels aan, we kennen er geen magische krachten meer aan toe, de commotie rond de Huismus die de dominostenen dreigde om te gooien *en* de grote aanhang van de vogelbescherming laten zien dat velen toch begaan zijn met het lot van de ons omringende vogels.

Vogelvangsters en de wet

De Flora- en faunawet volgt de Europese Vogelrichtlijnen en daarmee is het vangen van wilde vogels om uitsluitend economische

redenen verboden, punt. Gelukkig weten jagers en vogelvangsters hoe ze aan ontheffingen kunnen komen. Via de provincie, met medewerking van de beheerder van het gebied, kunnen er altijd nog vergunningen verstrekt worden wanneer het gaat om schadebestrijding, ring- en ander wetenschappelijk onderzoek, zoals voor influenza-onderzoek. Een ontheffing wordt ook gegeven wanneer de veiligheid in het geding komt: bij vliegvelden mogen vogels verjaagd worden met Haviken of Slechtvalken. Die uitzonderingen blijven dus mogelijk voor ganzen- en wilsterflappers, voor de houtsnippenvangsters met de laatflouw en voor de kwartelvangsters. Valkeniers en de

werkers in de eendenkooi werken al met toegestane middelen.

Mijn conclusie:

Dit boek is niet alleen bijzonder interessant door alle bijeengebrachte kennis over de vogelvangst, het is tegelijk een oproep aan beleidsmakers om een visie te ontwikkelen hoe deze eeuwenoude kennis in de praktijk kan blijven voortbestaan. Want daarvoor is verruiming van de wettelijke kaders niet voldoende. Overdracht van kennis door gedegen praktijkopleidingen en financiële waardering voor dit werk zijn nodig om deze vaardigheden in stand te houden.

Beter één vogel in de hand ... Vogelvangst in ambacht en wetenschap

Samenstelling en redactie: J.T. Lumeij, D.A. Jonkers en J.J.H.D.G. Karelse

Uitgever: KNNV Uitgeverij

Uitvoering: 224 pagina's, 22 x 29cm, hardcover, in kleur met veel illustraties.

ISBN: 978 90 5011 263 5 Prijs: € 34,95

Verkrijgbaar in de boekhandel en via www.knnvuitgeverij.nl